

Dezinformáció elleni küzdelem a korona idején

A digitális kihívások közül a koronavírus járvány során a dezinformáció elleni küzdelem kiemelt figyelmet érdemel az Európai Unióban.

A digitális forradalom pozitívumai mellett nem szabad megfeledkeznünk a kiber világban megjelenő veszélyekről sem. Akkor, amikor egy információ a világhálón időzónát, országhatárt, kultúrát, gazdasági rendszert, nyelvet és társadalmi csoportot nem ismerve eljut bárhová, az álhírek olyan hadi eszközökké válnak, amelyek az alapvető döntéseket és közhangulatot befolyásolják. Éppen ezért a világ valamennyi országa törekszik rendelkezéseivel olyan együttműködések kialakítására, amelyekkel a pontos, hiteles és megbízható információk leközlését támogatják, az álhíreket pedig kiigazítják. A transzparens és meghízható forrású hírek áramoltatása azért is bír rendkívül nagy jelentőséggel, mert az állampolgárok a döntéseiket a számukra rendelkezésre álló információk alapján hozzák meg, s ha ezek az adatok nem egyeznek a valósággal, a demokrácia torz formája nyer teret. Egyes, az egész világot meghatározó események körül kiemelten fontos az információk hiteles közlése, az álhírekkel szembeni védekezés. A koronavírus járvány ebben is élen jár, hiszen a pandémia nyomán megjelent infodémia emberek millióinak életét befolyásolja közvetlenül mind a mai napig. Mindezek alapján feltételezhető, hogy az álhírekkel szembeni készség magasabb szintre emelkedett a világjárvány következtében, amely állítást a következőkben, az uniós szintű irányelvek megszorodó számával bizonyítjuk. A tanulmány bemutatja az Európai Unió álhírekkel szembeni védekezési rendelkezéseit a koronavírus járvány kitörése előtt, valamint összehasonlítja azokat a pandémia kontinentális térhódítása alatt hozott dezinformációt visszaszorító intézkedésekkel.

A koronavírus alapjaiban rázta meg a világot. Annak negatív hatásainak kiküszöbölése azonban szükségszerűen magával von egy rendszer szintű vizsgálatot, tehát törekedni kell nem csak a pandémiás hullám és a partvonal vizsgálatára, amelyen végig söpör, de az egyéb járulékos dinamikákat is figyelemmel kell kísérni. A pandémia első hullámát az infodémia hulláma követte. Az Európai Bizottság ezért törekszik új eszközök bevezetésére, valamint arra, hogy egy olyan koordinatív szerepet töltsön be, amely lehetővé teszi az álhírekkel szembeni védekezés képviselőinek összehangolt működését. Vajon milyen intézkedéseket vezetett be az Európai Unió az infodémia megfékezésére, és ezek mennyire lesznek hosszútávon hatással a demokráciaépítésre?

Az álhírek, a kívülről érkező befolyásolással az unió hitelét, a nemzeti autoritás hihetőségét, az európai demokráciát próbálják megdönteni. A nemzetállamok feladata, hogy megvédjék állampolgáraikat a kiberbűnözéstől és az álhír terjesztő kampányoktól. A védelmi technikák közül a legalapvetőbb egyrészt, hogy fel kell hívni az állampolgárok figyelmét a veszélyre, másrészt fel kell készíteni őket a védekezésre. A társadalom védelmét az együttműködések is elősegítik, ebben az Unió a stratégiai kommunikáció és a diplomácia oldaláról a szomszédságban jó kapcsolatok kialakítására törekszik. Az együttműködés nem csak

államokkal, de különböző regionális és nemzetközi szervezetekkel is hangsúlyt kap, úgy mint a WHO, az ENSZ, az Afrikai Unió és az Európa Tanács. Az uniós delegációk diplomáciai tevékenységei révén az EU, harmadik országokban támogatja a regionális kormányzás dezinformáció elleni küzdelmeit Közél-Keleten, Afrikában és Dél-Amerikában. Mindemelett az unió határain belül koordinálja a tagállamok közötti együttműködést.

Az Európai Unió 2015 óta aktívan foglalkozik a dezinformációval, ugyanis ekkor a kommunikációs eszközök használata fontos szerepet játszott az Uniótól keletre fekvő területek politikai, gazdasági és biztonsági tényezőinek drámai változásában. A Tanács 2015. március 20-i [következtetéseiben](#) hangsúlyozta a folyamatban lévő orosz dezinformációs kampányok felszámolásának szükségességét, és felkérte a biztonságpolitikai főképviselet arra, hogy készítse el a [stratégiai kommunikáció cselekvési tervet](#), egyben első lépésnek a stratégiai kommunikációs csoport létrehozását javasolta. A Tanács hívásának eleget téve az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) felállította Kelet-StratCom munkacsoportját.

2016-ban elfogadták a hibrid fenyegetések elleni küzdelem közös keretét, amelyet a hibrid fenyegetések 2018-ban történő ellenálló képességének fokozásáról és a hibrid fenyegetések kezelésére szolgáló képességek megerősítéséről szóló együttes közlemény követ.

A dezinformáció elleni 2018. decemberi cselekvési terv négy pillért vázolt az EU dezinformáció elleni küzdelméhez: 1) a dezinformáció felderítésének, elemzésének és feltárásának képességének javítása; 2) a koordinált és a közös válaszok megerősítése, i.e. a gyors riasztási rendszeren keresztül; 3) a magánszektor mozgósítása a dezinformáció kezelésére; 4) a figyelemfelkeltés és a társadalmi ellenálló képesség javítása.

2018 októberében a Dezinformációs Kódexet a Facebook, a Google, a Twitter és a Mozilla, valamint az online platformokat, a reklámpárt és a hirdetőket képviselő szakszervezetek írták alá, mint önkéntes szabályozási eszközt a dezinformáció kezelésére. A Microsoft 2019-ben csatlakozott a kódexhez. Az aláírók 2019 októberében nyújtottak be önértékelést. A hiteles információkból történő tájékozódás ösztönzésébe bekapcsolódott a civil szféra is, 2019-ben megjelent például az uniós szinten is már elismert [EU Disinfo Lab](#), ami nem az East StratCom csapat része, sokkal inkább annak civil alapokon szerveződő megfelelője.

Végül, a 2019. júniusi közös [közleményben](#) a Bizottság és a főképviselet arra a következtetésre jutott, hogy noha a 2019. májusban tartott európai választások nem voltak mentesek a dezinformációtól, az EU fellépései hozzájárultak a harmadik országok befolyásoló tereinek szűkítéséhez, mivel valamint összehangolt kampányok a közvélemény manipulálására.

Egy évvel később, 2020. június 10-én, szerdán a Bizottság az Josep Borrell Fontelles külügyi és biztonságpolitikai főképviselettel, valamint Věra Jourová alelnökkel együtt értékelt a koronavírus világjárvány nyomán kialakult dezinformáció elleni küzdelmet, és javaslatot tett a következő lépésekre. A pandémiát hamis vagy félrevezető információk hatalmas hulláma kísérte, amely során több külső szereplő tett kísérletet az unió polgárainak befolyásolására. A június 10-én kiadott [közös közlemény](#), amely az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, valamint a Gazdasági és Szociális Bizottságnak, illetve a Régiók Bizottságának szól, a COVID-19 nyomán kialakult dezinformálás kezelését hivatott

elősegíteni, a ténytudás tudatosítására tesz gyorsan megindítható intézkedési javaslatokat.

Věra Jourová, az értékekért és átláthatóságért felelős európai biztos szerint a dezinformáció folytatódik, ezért szükségesnek tartja a prioritási lista felállítását. A biztos [elmondta](#), hogy a Bizottság létrehozott egy portált, amely ellenőrzi az online megjelenő hírek hitelességét, aminek köszönhetően eddig a Google 80 millió, koronavírussal összefüggő álhírt blokkolt. Věra Jourová megjegyezte, hogy a külső forrású álhírekkel való küzdelemben nagy jelentősége van a nemzeti stratégiai kommunikációnak, amivel a hírek hitelesen és külső befolyástól mentesen tudják tájékoztatni az állampolgárokat. A biztos kiemelte; az álhírektől önmagában nem kell félnünk, félelemre inkább az ad okot, hogy elhisszük azokat. A demokrácia esszenciális tényezői a szabad és független sajtó, valamint a tudomány szabadsága képezik az alapértékeit a félretájékoztatás elleni küzdelemnek. Az Unió dezinformáció ellenes tevékenységei az alapvető jogok, különösen a véleménynyilvánítás és az információszabadság alaptételein nyugszanak.

Josep Borrell főképvisele, a Bizottság alelnöke szerint a pandémia idején az álhírek legalább olyan halálosak lehetnek, mint a vírus. A mai technológia vezérelt világban vívott küzdelmekben, ahol az állami vagy nem állami harcosok inkább billentyűzettel, célzott befolyási műveletekkel és dezinformációs kampányokkal akarnak hatalomhoz jutni, mintsem karddal, az Európai Unió törekszik tevékenységeinek és képességeinek fokozására.

A válság valóságos próbatétele jelent, amely megmutatja, hogy az EU és demokratikus társadalmak hogyan kezelik a dezinformációs kihívást. A Bizottság javasolja, hogy egy ellenállóbb Európának első sorban meg kellene értenie az álhírek természetét, jól kellene kommunikálnia a tényeket és együtt kellene működni más szervezetekkel az egyéges kommunikáció érdekében. Ennek megfelelően az álhírek természetének vizsgálatakor elsősorban különbséget kell tenni az illegális, és a káros, de nem illegális tartalmak között. A félreinformálás skálázható a szándékosság és az akaratlanság mentén is. A dezinformálás motivációja a külföldi szereplők célzott befolyásolási műveleteitől a tisztán gazdasági motívumokig terjedhet. Az információs kihívások kezeléséhez több adatszolgáltatásra, nyilvános ellenőrzésre és az elemzési kapacitás növelésére van szükség. Az adatmegosztás hatékonyabbá tétele miatt működik a- [korábbi cikkünkben](#) is említett – [COVID-19 adat portál](#).

A kommunikációval kapcsolatban kiemelendő, hogy a pandémia nyomán kialakult infodémiát az EU próbálta enyhíteni azzal, hogy fokozta munkáját a polgárok tájékoztatásában és a nemzetközi szereplőkkel folytatott együttműködésekben. Számszerűsítve, a Bizottság több mint 7 millió alkalommal vizsgálta a koronavírus körüli mítoszokat. Az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) a Bizottsággal együtt fokozta a stratégiai kommunikációt és a nyilvános diplomáciát a harmadik országokban, ideértve az EU közvetlen szomszédságát is, hiszen egyes harmadik országok, különösen Oroszország és Kína célzott befolyásolási műveleteket és dezinformációs kampányokat folytattak. Például az EKSZ Kelet-Stratcom munkacsoportja több mint 550 dezinformációs narratívumot fedezett fel és tárt fel a Kreml-támogató forrásokból. A főként harmadik országból érkező álhírek tisztázására az Európai Külügyi Szolgálat korábban létrehozott weboldala, az [EUvsDisinfo](#) kíván megoldást találni. A hírforrások hitelessége azok külső megjelenéséből, nem csak tartalmából is megítélhető, azonban az EKSZ weboldala, -mint az online tér

koronavírussal kapcsolatos álhírek kiszűrésének uniós szintű öre- nem használ az uniós intézmények oldalainak megfelelő szimbólumokat és arculatot.

Az infodémia egyik következménye az álhírek által keltett félelmek nyomán megjelenő idegengyűlölet, gyűlölet beszédek és egyes nemzeti kisebbségi csoportok kirekesztése. Pontosan ezért az együttműködések fokozása nemcsak az uniós intézmények és a tagállamok között, illetve nemzetközi szervezetekkel -mint a WHO, NATO- fontos, hanem a társadalommal is törekedni kell a kapcsolatok elmélyítésére. Éppen ezért az EU a „[Team Europe](#)” csomag részeként fokozza a civil társadalom szereplőit, a független média és a harmadik országok béli újságírók támogatását, valamint törekszik a biztonságosabb médiakörnyezet megteremtésére. Emellett az átláthatóság jegyében figyelemmel kíséri az online platformok fellépését a 2018-ban kiadott [dezinformációs kódex](#) alapján, amely további cselekvésekre ösztönöz a fokozott átláthatóság és elszámoltathatóság jegyében. Azoknak a platformoknak például, amelyek csatlakoztak a Kódexhez, havi jelentésekben kell beszámolniuk a koronavírussal kapcsolatos dezinformáció és a kapcsolódó reklámozás korlátozása érdekében tett tevékenységeikről, valamint minden tagállami nyelven ellenőrizni kell az oldalakon keresztül áthaladó híreket. Az újonnan létrehozott [Európai Digitális Média Megfigyelőközpont](#) munkájára építve az EU tovább erősíti a tények hitelességének ellenőrzőinek és kutatóinak nyújtott támogatását.

A polgárok tudatosságának növelése és a társadalmi ellenálló képesség fokozása azt jelenti, hogy lehetővé kell tenni a polgárok számára a demokratikus vitában való részvételt az információkhoz való hozzáférés és a véleménynyilvánítás szabadságának megőrzésével, a polgárok média és információs műveltségének -beleértve a kritikus gondolkodást és a digitális készségeket- előmozdításával.

A Bizottság új információs platformja az új szakpolitikák kialakításának is kedvez. A helyi szintű információgyűjtés a kohéziót segíti, az online felület segítségével megnyílik a lehetőség a legkisebb közösségek számára is arra, hogy bekapcsolódjanak az információs vérkeringésbe felhasználói, de akár véleményezői oldalról is.

A [Dezinformációs Kódex](#) az első világszerte működő önszabályozó szabványkészlet a dezinformáció elleni küzdelemhez, amelyet önkéntesen, 2018 októberében írtak alá a vezető közösségi hálózatok, a hirdető, valamint a reklámpia. Előremutató, hogy a Google-vel folytatott tárgyalásokon túl megkezdődtek az egyeztetések a Bizottság és egyéb szolgáltatók illetve alkalmazások kezelőivel, úgy mint a Tik-tok és a Wahtsapp a biztonságosabb felhasználás érdekében. Ennek következményeként 2020 júniusában a TikTok 2020 júniusában csatlakozott a Dezinformációs Kódexhez.

Hogy merre halad tovább a dezinformáció elleni küzdelem, nem kérdés. A javasolt intézkedések beépülnek az EU jövőbeli dezinformációval kapcsolatos munkájába, nevezetesen az európai demokráciáról szóló cselekvési tervre (European Democracy Action Plan) és a digitális szolgáltatásokról szóló törvényre (Digital Service Act). Mindez alapján kijelenthető, hogy a koronavírus járvány nyomán megjelenő infodémia az Európai Uniót a dezinformáció elleni küzdelem új eszközeinek bevezetésére sarkallta.

2020-07-30 Pató Viktória Lilla